

13.2.2018

EOAK/5662/2017

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen

TARKASTUS: VAALIJALAN KUNTAYHTYMÄN OPPILASKOTI LUOTAIN

Tarkastuspöytäkirja

Aika: 22.11.2017 klo 13–14

Paikka: Vaalijalan kuntayhtymän Nenonpellon osaamis- ja tukikeskuksen nuorten oppilaskoti Luotain

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Minna Verronen
Neuvontalakimies Pia Wirta
Asiantuntijalääkäri Jarmo Körkkö
Asiantuntija Antti Teittinen

Vaalijalan kuntayhtymästä:
Oppilaskodin johtaja - - -
Vaalijalan kuntoutuksen johtaja - - -

1 TARKASTUKSEN TOIMITTAMISESTA

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoitetusti. Tarkastuksen aluksi selvitettiin uusien erityistehtävien vaikutuksia laillisuusvalvojan tarkastustoimintaan.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä tehtävässä oikeusasiamies tekee tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä, kuten esimerkiksi erilaisiin laitoksiin, hoitopaikkoihin tai asumisyksiköihin.

Tarkastuksen toimittamiseksi oikeusasiamiehellä ja hänen määräämällään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on oikeus päästä toimipaikan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti vapautensa menettäneiden henkilöiden ja toimipaikan henkilökunnan sekä muiden sellaisten henkilöiden kanssa, jotka voivat antaa tarkastuksen kannalta merkityksellisiä tietoja. Kansallisen valvontaelimen tehtäviä hoitaessaan oikeusasiamiehellä ja kanslian virkamiehellä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaisilta ja toimipaikkojen ylläpitäjiltä tehtävän hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. Tarkastukselle kutsutulla asiantuntijalla on samat toimivaltuudet (Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 b §, 11 c § ja 11 g §).

YK:n vammaissopimuksen (CRPD) ratifiointin myötä eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityisesti huomiota muun muassa toimitilojen esteettö-

myyteen sekä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

Oikeusasiamiehen kanslian erityisenä tarkastusteemana vuonna 2017 oli tehokkaat oikeus-suojakeinot. Tämän vuoksi tarkastuksella kiinnitettiin erityisesti huomiota siihen, millä tavalla asiakkaat ja heidän läheisensä voivat käyttää asiakkaille kuuluvia oikeussuojakeinoja kuten muistutusta ja kantelua sekä säännönmukaisia muutoksenhakekeinoja (valitusta).

2. PYYDETTY ENNAKKOAINEISTO, ASIAKIRJAT JA HAASTATTELUT

Tarkastuksen toimittamista varten Vaalijalan kuntayhtymää pyydettiin toimittamaan eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan seuraavat aineistot ja asiakirjat:

- Vaalijalan kuntayhtymän toimintakertomus vuodelta 2016,
- tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määräämistä koskevien päätösten lukumäärät ja kestot kuntayhtymässä 2016 - 2017,
- luettelot/tilastoraportit käytetyistä rajoitustoimenpiteistä vuodelta 2016 Nenonpellon yksiköissä (käytetyt rajoitukset ja määrät yksiköittäin),
- luettelo kuntayhtymän yksiköistä, joissa on käytössä ns. turvahuone / erillinen eristystila; sekä raportit turvahuoneen käytön lukumääristä ja eristyksen kestoista viimeisen 3 kk ajalta,
- mahdolliset kuntayhtymän omat ohjeet itsemääräämisoikeuden edistämisestä ja rajoitustoimenpiteiden käytöstä,
- palotarkastuspöytäkirja

Lisäksi tarkastuksen kohteena olevista yksiköistä pyydettiin toimittamaan seuraavat asiakirjat:

- yksiköiden asiakasluettelot, josta käy ilmi syntymäaika, kotikunta, tulopäivä yksikköön, diagnoosit ja äidinkieli,
- yksiköiden toimintaa kuvaavat perustiedot (mm. kohderyhmä, jolle yksikön palvelut on suunnattu, palvelujen kuvaus ja henkilökunnan kokonaismäärä ja vahvuus eri vuorokaudenaikoina),
- viisi viimeksi tehtyä kirjallista päätöstä kehitysvammalain 42 g §:n tai 42 j §:n tai 42 k §:n tai 42 l §:n tai 42 m §:n tai 42 n §:ssä säädetyistä rajoitustoimenpiteistä,
- kahden asiakkaan palvelu- ja hoitosuunnitelmat (itsemääräämisoikeussuunnitelma tms.) sekä erityishuolto-ohjelmat,
- HaiPro- tms. häiritäytapahtumailmoitukset kolmelta viimeiseltä kuukaudelta,
- lääkehoitosuunnitelmat,
- omavalvontasuunnitelmat,
- muu tarpeelliseksi katsottu aineisto ja selvitys

Tarkastuksella haastateltiin Vaalijalan kuntayhtymän johtoa, oppilaskodin johtajaa sekä oppilaskodin kolmea työntekijää ja oppilaskodissa kuntoutuksessa olevaa neljää nuorta henkilöä.

Vaalijan kuntayhtymällä oli mahdollisuus kommentoida tarkastuspöytäkirjan luonnosta.

3 TARKASTUKSEN KOHDE JA HAVAINNOT

3.1 Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus

Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus Pieksämäen Nenonpellossa on monipuolinen erityisryhmiä palveleva osaamiskeskus. Nenonpellon yksiköt keskittyvät erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden, heidän kotejaan ja asumisyksikköjään tukevien lyhyt- ja pitkäaikaisten sekä intervalliperiaatteella toimivien kuntoutusjaksojen järjestämiseen.

Osaamis- ja tukikeskus tarjoaa ympärivuorokautista kuntoutusta erityistä tukea tarvitseville henkilöille elämänkaaren kaikissa vaiheissa. Kuntoutus voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista tai intervalliperiaatteella toteutettavaa kuntoutusta. Useita tukimuotoja on mahdollista toteuttaa liikkuvin palveluin palvelun tarvitsijan omaan ympäristöön kuten kriisitukipalvelua.

Osaamis- ja tukikeskuksen kullakin kuntoutusyksiköllä on oma erityinen vahvuusalueensa, johon henkilöstö saa jatkuvasti täydennyskoulutusta. Kuntoutusyksikköjen työtä tukevat kuntoutuksen asiantuntijoista tarpeenmukaisesti koottu työryhmä. Kuntoutus ja hoito järjestetään asiakkaan kuntoutussuunnitelman mukaan yhteistyössä läheisten, lähiyhteisön ja kotikunnan kanssa. Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksen palveluihin hakeudutaan kotikunnan sosiaalitoimen kautta ja myös terveydenhuollon lähetteellä.

3.2 Kuvaus yksiköstä ja asiakkaista

Oppilaskoti Luotain on 12–18 -vuotiaiden nuorten psykiatrinen ja psykososiaalinen kuntoutusyksikkö (laitoshoitoa). Yksikkö on yhdeksänpaikkainen, ja se on jaettu kahteen soluun. Solussa 1 on neljä asiakasta ja solussa 2 on viisi asiakasta. Aiemmin osasto oli 10-paikkainen, mutta asiakaspaikkalukua pienennettiin, sillä nuoret ovat yhä huonompikuntoisia osastolle tullessaan, ja pienempi paikkaluku rauhoittaa osaston ilmapiiriä ja edistää nuorten kuntoutumista.

Luotain tarjoaa lyhyt- ja pitkäaikaista laituskuntoutusta sekä tutkimus- ja kuntoutusjaksoja psykiatrista ja psykososiaalista kuntoutusta tarvitseville nuorille. Luotain voi toimia myös lastensuojelun sijaishuollon sijoituspaikkana.

Luotain tarjoaa strukturoidun ja turvallisen ympäristön toiminnan ohjauksen, arkielämän taitojen ja sosiaalisten taitojen harjoitteluun henkilökunnan ympärivuorokautisen tuen ja ohjauksen avulla.

Kuntoutuksen tavoitteena on, että nuori oppii toimimaan omien erityispiirteidensä kanssa ja pystyy siirtymään avoimempien kuntoutuspalveluiden piiriin. Luotaimessa järjestetään ART-ryhmätoimintaa, joka on aggressiivisesti ja epäsosiaalisesti käyttäytyville nuorille suunnattu työskentelymalli.

Jokainen nuori kohdataan yksilöllisesti ja hänen ainutlaatuisuutensa huomioidaan. Nuorelle laaditaan yksilöllinen kuntoutussuunnitelma ja kuntoutuksen tavoitteet yhteistyössä nuoren, hänen läheistensä, kunnan yhteistyötahojen sekä Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksen kuntoutuksen asiantuntijoiden kanssa. Nuoren tarvitsemat tukipalvelut järjestetään kuntoutussuunnitelman pohjalta.

Jokaiselle nuorelle on nimetty omahoitaja, joka tarjoaa nuorelle turvallisen ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen. Arkea yhdessä eläen ja vastaantulevia tilanteita ratkoen turvallisen aikuisen tuella mahdollistetaan nuoren identiteetin vahvistumista ja psyykkistä eheytymistä.

Omahoitaja huolehtii kuntoutuksen etenemisen ja tavoitteiden toteutumisen seurannasta kuntoutuksen asiantuntijoiden tuella sekä yhteistyöstä nuoren läheisten ja verkostojen kanssa.

Luotaimen nuoret suorittavat kuntoutuksen aikana peruskoulua Sateenkaaren erityiskoulussa tai jatko-opintoja Pieksämäen ammattiopistoissa, tarvittaessa henkilökohtaisen lähiohjaajan tukemana. Vapaa-ajalla nuorilla on mahdollisuus osallistua monipuolisesti toiminnallisen kuntoutuksen järjestämiin ryhmiin ja vapaa-ajan tapahtumiin.

Valtioneuvoston periaatepäätöksen 2012 mukaan kehitysvammaisten laitosasuminen on tarkoitus lakkauttaa vuoteen 2020 mennessä.

Kiinnitettiin yleisesti huomiota siihen, että lasten ja nuorten oppilaskodit edustavat lasten laitosasumisen pysyvyyttä. Suomessa lapsien lukumäärä kehitysvammalaitoksissa on samalla tasolla kuin vuonna 2010 eli 191 lasta vuonna 2016. Se on 26 prosenttia kaikista laitoksissa asuvista henkilöistä. Lasten ja nuorten oppilaskotien sijaan pitäisi kunnissa olla riittävästi resursseja järjestää tarvittavat erityisopetuksen palvelut lähikouluperiaatteen mukaisesti.

3.3 Henkilökunta

Oppilaskodissa työskentelee yhteensä 26 henkilöä (oppilaskodin johtaja, kuntoutuskoordinaattori, 3 sairaanhoitajaa, 16 lähihoitajaa, 2 lastenohjaajaa ja 4 lähiavustajaa).

Arkisin (ma-pe) aamuisin työskentelee yhteensä 13 henkilöä. Arki-iltaisain työvuorossa on yhteensä 6 henkilöä.

Viikonloppuisin (la ja su) aamuvuorossa on neljä työntekijää ja iltavuorossa 6 työntekijää. Yövuorossa on yksi sairaanhoitaja tai lähihoitaja.

Henkilökunnan haastatteluissa nousi esille se, että työtehtävien jakaminen ja joustavuus toimivat oppilaskodissa kohtuullisen hyvin. Tämä tuli esiin varsinkin tilanteissa, kun asiakkaan ja lähityöntekijän välinen vuorovaikutus ei toiminut, niin toinen työntekijä vaihtui työskentelemään tällaisessa asiakastilanteessa.

3.4 Yksikön tilat ja toiminta

Jokaisella nuorella on oma huone, mutta saniteettitilat sijaitsevat osaston käytävällä. Rakennus on valmistunut 1950-luvulla. Wc- ja suihkutilojen ovet eivät ole lukossa. Toisessa solussa on sauna. Yhdessä suihkutiloista on pyykkikone ja kuivain. Pesulaan lähetetään vain lakanapyykki. Henkilökohtaiset vaatteet nuoret pesevät itse henkilökunnan avustamana, arjen harjoitteluna. Nuoret pukeutuvat osastolla omiin vaatteisiinsa. Nuorten käytössä on tarvittaessa osaston varavaatteita. Kuvassa yhden nuoren huone.

Oppilaskodin yhteisökokous pidetään viikoittain ja siinä käsitellään yhteisiä asioita. Sen lisäksi pidetään ruokakokous, jossa päätetään viikonlopun ruuista. Arkisin ruoka tulee osastolle tilattuna, mutta viikonloppuisin ruoka valmistetaan itse. Nuoret päättävät viikonlopun ruoat ja käyvät ostamassa tarvikkeet henkilökunnan kanssa. Yksi nuori kerrallaan valmistaa ruoan henkilökunnan kanssa.

Omien huoneiden lisäksi nuorten käytävissä oli yhteiset oleskelutilat, joista on käynti solujen omiin keittiöihin. Solussa 1 kulku keittiöön oli rajoitettu säleovin ja -ikkunoin turvallisuussyistä, sillä keittiössä oli teräaseita sekä sähköhella. Solussa 2 ei ollut vastaavaa rajoitusta.

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että jos yhden nuoren liikkumisvapautta rajoitetaan esimerkiksi keittiöön tai ulos kulkeamisen osalta, niin samalla rajoitetaan myös kaikkien solussa olevien asiakkaiden liikkumista.

Korostettiin, että kehitysvammalain 42 m §:n mukaan valvottaessa henkilön liikkumista on erityisesti huolehdittava siitä, ettei muiden henkilöiden liikkumisvapautta rajoiteta.

Mikäli siis muiden oppilaskodissa olevien nuorten liikkumisvapautta jostain syystä joudutaan rajoittamaan, on tästä tehtävä kehitysvammalain mukainen päätös.

Saadun tiedon mukaan keittiön puusäleikköjen tilalle ollaan vaihtamassa ikkunallisia ovia.

Oppilaskodin oleskelutilat olivat suhteellisen pelkistetyt. Solun 1 yhteisessä tilassa oli iso ruokapöytä tuoleineen, lipasto, seinätelevisio, nojatuoleja sekä pieni pöytä ja ikkunoissa kappaverhot. Vastaava yhteinen tila oli myös solussa 2. Tarkastajille kerrottiin, että suunnitteilla oli uusi lasten ja nuorten yksikkö Kompas, jossa kahdella lapsella olisi yhteinen olohuone.

Oppilaskodissa oli rentoutumishuone, jossa nuori voi rauhassa purkaa mahdollista pahaa oloaan hoitajalle ja/tai kuunnella musiikkia. Rentoutumishuoneeseen nuori pääsi pyytämällä.

Molemmissa oppilaskodin soluissa oli käytössä parvekkeet, joista poistuminen esimerkiksi hyppäämällä oli estetty verkoilla.

Vanhemmat tapaavat nuoria osastolla tai käyvät yhdessä nuoren kanssa jossain muualla. Vanhemmat eivät yövy osastolla, vaan Vaalijalassa on käytössä kolme rivitalohuoneistoa, joita omaiset voivat varata ja käyttää vieraillessaan pidempään. Halutessaan nuori voi olla vierashuoneella omaistensa kanssa myös yötä ja vierashuoneen käyttö on ilmaista omaisille. Vierashuoneiden varauksia hallinnoi aikuisten kuntoutusyksikkö Kaisla.

Havaittiin, että oppilaskodin ilmoitustaululla oli Vaalijalan kuntayhtymän 25.4.2017 antama ohje sosiaalihuollon henkilökunnan ilmoitusvelvollisuudesta (sosiaalihuoltolain 48 ja 49 §:ssä säädetty velvoite), jonka mukaan henkilökunnan on viipymättä ilmoitettava tehtävässään huomaamastaan epäkohdasta tai ilmeisestä epäkohdan uhasta asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisessa. Tarkastajat pitivät positiivisena, että kirjallinen ohje oli esillä ilmoitustaululla.

3.5 Itsemääräämisoikeus ja rajoitustoimenpiteiden käyttö

Tarkastuksella havainnoitiin ja arvioitiin erityisesti rajoitustoimenpiteiden käyttöä yksiköissä ja sitä koskevaa päätöksentekoa. Tarkastuksella ei arvioitu yleisesti Vaalijalan kuntayhtymän rajoitustoimenpidekäsikirjan tai vastaavien ohjeistuksien lainmukaisuutta.

Oppilaskodissa ei ollut ketään tahdonvastaisessa erityishuollossa. Yksikössä ei ollut käytössä turvahuonetta tai muuta vastaavaa eristämistarkoituksessa käytettävää tilaa.

Selvityksen mukaan oppilaskoti Luotaimessa oli jouduttu turvautumaan seuraaviin rajoitustoimenpiteisiin ajalla 1.6.2016–31.5.2017: kiinnipitäminen 22 kertaa, aineiden ja esineiden haltuunotto 2 kertaa, välttämättömän terveydenhuollon antaminen vastustuksesta riippumatta 6 kertaa, lyhytaikainen erillään pitäminen 3 kertaa ja valvottu liikkuminen 6 kertaa.

Kirjausten perusteella näyttää siltä, että rajoitustoimenpiteitä käytetään oppilaskodissa melko vähän. Toisaalta HaiPro-työturvallisuus-ilmoituksista kävi ilmi, että väkivaltatilanteita ja haasteellisia tilanteita esiintyi melko usein.

Henkilökunnan kansliassa oli yläkaapin ovesta tarra ”lepositeet”. Tarkastajat pyysivät henkilökuntaa avaamaan kaapin, joka oli tyhjä. Tarkastajille kerrottiin, ettei lepositeitä ole ollut enää vuosiin käytössä Vaalijalassa. Tarkastuksen yhteydessä henkilökunta poisti kaapin ovesta ”leposidetarran” tarpeettomana.

Oppilaskodissa oli kameravalvonta, joka molemmissa soluissa kuvaa sekä yhteistä tilaa että käytävää. Lisäksi solussa 1 olevassa rentoutumishuoneessa oli kamera. Kameroita oli yhteensä viisi. Kameroiden valvontaruutu näkyi henkilökunnan kansliassa. Kameroita ei ollut nuorten henkilökohtaisessa käytössä olevissa huoneissa tai wc- ja suihkutiloissa.

Saadusta asiakirja-aineistosta ilmeni, että nuorille oli tehty sähköiseen järjestelmään IMO-suunnitelmia (suunnitelma itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeutta tukevista toimenpiteistä).

Oppilaskoti voi toimia myös lastensuojelun sijaishuollon sijoituspaikkana. Tämän vuoksi todettiin yleisellä tasolla, että erityishuollon yksikköön sijoitetun sijaishuollossa olevan lapsen hoidon ja huolenpidon järjestäminen perustuu ensisijaisesti lastensuojelulakiin. Kun huostaanotettu lapsi on sijoitettu erityishuollon laitokseen tai muuhun yksikköön, ei lapseen voida kohdistaa muita lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä kuin yhteydenpidon rajoittamista, koska kysymyksessä ei ole lastensuojelulaitos. (AOA:n ratkaisu 9.7.2015 Dnro 3001/4/14 ja 3851/4/14).

3.6 Rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskeva päätöksenteko

Asiakirja-aineistosta ilmeni, että Vaalijalan kuntayhtymässä rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevat päätökset tehtiin lomakkeelle ”tilannekohtainen suojatoimenpidepäätös ja tilanteen seuranta”. Päätösasiakirjan sisällöstä ja siinä esiintyvistä puutteista oli pääteltävissä, että lomaketta ei ollut päivitetty 10.6.2016 voimaan tulleen kehitysvammalain 381/2016 muutoksen jälkeen.

Päätösasiakirjassa oli useita kohtia, jotka eivät sovellu käytettäväksi voimassaolevan kehitysvammalain rajoitustoimenpidesääntelyn mukaisesti: esimerkiksi ”syy suojatoimenpiteen tilannekohtaiselle käytölle” ja ”luettelo suojatoimenpiteistä”. Lomakkeessa ei ollut lainkaan mainintaa päätöksen tiedoksiannosta.

Eryyisenä puutteena havaittiin se, että päätösasiakirjassa oli hyvin epäselvä ja ristiriitainen muutoksenhakuohjaus. Päätösasiakirjan sivulla 3 kohdassa ”valitusohjeet” oli ohjeistettu virheellisesti valituksen tekemiseen erityishuollon johtoryhmälle, kun taas sivulla 4 oli voimassa olevan lain mukainen valitusosoitus Itä-Suomen hallinto-oikeudelle.

Todettiin, että rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskeva päätösasiakirja tai mahdollisesti Vaalijalan kuntayhtymässä käytettävä lomake tulee päivittää sellaiseksi, että se huomioi ja täyttää kaikilta osin kehitysvammalain ja muun lainsäädännön asettamat vaatimukset.

3.7 Muu päätöksenteko (EHO-päätös 2017 ja erityismaksuluokkapäätös 2017)

Saatujen asiakirjojen perusteella kiinnitettiin huomiota siihen, että asiakkaiden erityishuolto-ohjelmiin oli liitetty virheellinen valitusosoitus aluehallintovirastoon, joka perustui ennen kehitysvammalain muutosta 381/2016 voimassa olleisiin säädöksiin. Oikeusasiamiehen kansliaan toimitettuihin erityismaksuluokkaa koskeviin päätöksiin ei ollut liitetty lainkaan valitusosoitusta.

10.6.2016 voimaantulleen kehitysvammalain 81 a §:n (20.5.2016/381) mukaan muun kuin tahdosta riippumattoman erityishuollon antamista tai lopettamista koskevaan päätökseen taikka muuhun kuin tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon liittyvään yksilöllisen erityishuolto-ohjelman hyväksymistä koskevaan päätökseen **saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään**. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Kehitysvammalain 81 b §:n mukaan hallinto-oikeudelta saa hakea valittamalla muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään: 1) 33 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kirjalliseen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä toimitettavaksi tutkimukseen; 2) 33 §:n 3 momentissa tarkoitettuun kirjalliseen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä erityishuollon toimintayksikköön **tahdostaan riippumatta**; 3) 38 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kirjalliseen päätökseen, joka koskee **tahdosta riippumattoman erityishuollon** jatkamista;...

Saatujen päätösten tiedoksiantokohta oli jätetty kokonaan tyhjäksi. Päätöksistä ei ilmennyt, miten asiakirja on annettu tiedoksi asianosaiselle, lailliselle edustajalle tai omaiselle/läheiselle. Erityishuolto-ohjelmassa ei ollut merkintää myöskään tiedoksiantotavasta ja -ajankohdasta.

Viranomaisen on hallintolain 54 §:n 1 momentin mukaan viipymättä annettava tekemänsä päätös tiedoksi asianosaiselle ja muulle tiedossa olevalle, jolla on oikeus hakea siihen oikaisua tai muutosta valittamalla.

Hallintolain 49 c §:n 1 momentin mukaan oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Oikaisuvaatimusaika ei ala kulua ennen kuin päätös on annettu lain mukaisesti tiedoksi. Päätöksen viivytyksetön tiedoksianto on erityisen tärkeää myös asianosaisen oikeusturvan kannalta, jotta hän voi saattaa erityishuolto-ohjelman lainmukaisuuden viranomaisen ja tuomioistuimen tutkittavaksi. Tämän vuoksi päätökseen tai erityishuolto-ohjelmaan tulee kirjata selvästi, kenelle päätös on annettu tiedoksi ja lisäksi tiedoksiantotapa sekä tiedoksiannon ajankohta.

Tarkastuksen jälkeen Vaalijalan kuntayhtymältä saadun selvityksen mukaan päätökset on annettu tiedoksi asianosaisille, vaikka tiedot eivät kirjaudu lomakkeelle. Päätösten tiedoksiannot kirjataan sähköisen asianhallintajärjestelmän Effican ARK-lehdelle.

Vaalijalan kuntayhtymän selvityksen mukaan edellä kohdissa 3.6. ja 3.7 päätöksentekoa koskevien puutteiden osalta on ryhdytty toimenpiteisiin ja puutteet tullaan korjaamaan pikaisesti. Selvityksen mukaan toukokuun 2018 loppuun mennessä Vaalijalan kuntayhtymän käytössä on sähköisen asiakasjärjestelmän Effican päivitysversio Lifecare, joka tuo ajanmukaisen uuden lomakkeiston, joka parantaa asiakirjojen (esimerkiksi päätösten) selkeyttä.

3.8 Asumisolosuhteet ja esteettömyys

Tarkastetut tilat sekä niiden kalusteet olivat siistit. Nuorilla oli lähtökohtaisesti mahdollisuus kalustaa henkilökohtaisessa käytössä oleva huone haluamallaan tavalla ja pitää huoneissaan omia tavaroita. Joidenkin henkilöiden huoneet olivat pelkistetympiä esimerkiksi haastavan käyttäytymisen vuoksi ja itsensä vahingoittamisen estämiseksi.

Tarkastetut tilat olivat varsin esteettämiä liikkumisen näkökulmasta, vaikka oppilaskoti sijaitti vanhassa rakennuksessa. Yksikön toiseen kerrokseen pääsi hissillä.

Tarkastajat pitivät puutteena sitä, että nuorten huoneissa ei ollut omia wc- ja suihkutiloja.

Saapuessaan Vaalijalan kuntayhtymän Nenonpellon alueelle, tarkastajat havaitsivat puutteena, että hallintorakennuksen pääovelle johtava luiska oli niin jyrkkä, ettei liikkumisen apuvälineitä käyttävä henkilö pääse sitä omatoimisesti ylös.

4 TOIMENPITEET

Tarkastuksen havainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle.

Oikeusasiamies kiinnitti Vaalijalan kuntayhtymän huomiota edellä kohdassa 3.4 liikkumisvapauden rajoittamisesta, 3.6 ja 3.7 päätöksenteosta ja 3.8 asumisolosuhteista ja esteettömyydestä sanottuun.

Tarkastuspöytäkirja lähetetään edellä ilmenevässä tarkoituksessa Vaalijalan kuntayhtymälle.
Tästä pöytäkirjasta lähetetään jäljennös tiedoksi myös Itä-Suomen aluehallintovirastolle.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Juha-Pekka Konttinen
vanhempi oikeusasiamiehensihteeri